ЧАРЫХ КЎННІГ ЧИРІМ

ПОЗЫМНАҢАР

Минің чуртазым пастап ла пілінгеннең сығара прай хайҷыларнаң, нымахчыларнаң палғалыстығ полған. Іҷемнең хада төреен харындастары, ол санда туңмазы Сойан Боргояков, хайдадар улуғ тахпахчы, хайҷы кізілер полғаннар. Іҷем, Лизке Кильчичакова, ідөк хайдадар нымахха өстіг кізі полған. Порлат Боргояковтың, тайымох минің, нымахтарын амға теере пір дее ундубинчам. Минің сағызымда, нымахтар – ол чонның сағызы, көңні, чааны. Сынап мині мындағ саблығ хайҷылар, тахпахчылар ибірбеен ползалар, хынза, мин литературада даа араласпасчыхпын.

М. Кильчичаков, 1989 ч.

Пістің сыххлапчалар книгалар, хайзылары олох чыл, «киріп», ургілен парчалар. Оларны пір дее кізі хығырбинча, олар табырах ундул парчалар. Кильчичаковтың книгалары кирібестер, ундулбастар. Аның кибелістері узах частыглар, оларны пасхан Чон поэді.

Сергей Михалков, 1989 ч.

ХАКАСИЯМ МИНІҢ

Төріткен чирім, Хакасиям минің,
Маґаа күлінче чарых оттарың.
Чалбах чазыларың, пөзік таґларың
Пір дее ундулбас минің чүреемде.

Хайда даа чөрзем, сағызым синде,
Чарых күннің чир, Хакасиям минің.
Чобағ пілбинчебін синнең хада,
Хыйа парзыннар прай чобағлар!

Өрініс синде, кööленіс синде
Хаҷан даа уулбас, чиидінең халар.
Күрең сырайлығ синің хыстарың
Тоғыста пір дее сарын үспинче.

Оларны истіп, шахта істінде
Көгліг тоғынча синің оолларың.
Ленин тағлары пөзии ўстўнде
Ўгредіг алча синің төллерің.

Өскірген Москва сағаа өрінче,
Алғазын ысча пулут өтіре.
Чиит ічелер хайди кўлінче,
Азахха турған палазын көре.

Сах ідөк сағаа Москва ізенче,
Көптің туңмазы – Хакасиям минің,
Уламох өңнен, уламох кўстен,
Сині ундутпас Родина-ічең!

ТӨРЕЕН ТІЛІМ

Хай піреелері хоптанчалар:
«Хайдағ тың уйан, чох тіл пістің.
Хынған даа хысты сөлеп алар
Сөстер таап полбин илепчезің».
Ол аринча тайма сағыстар,
Чоохтанарға даа азаныстығ:
Иптіг сырайны ардатчатхан
Ағырыға төөй, кирек чохтар,
Той палғастығ, кірліг оймахтар,
Арығ суғларны кірлетчеткен;
Ол – оймах-соңныг, тастығ чоллар
Чорыхчыл атты сўрнўктірер.
Чооғым сағысха чир кірбинче.
Саңай даа мині салчых тізіннер,
Че, обал, пір дее чўреем чатпинча.
Минің сағызымда, төреен тіл –
Талайзар ахҳан чап-чарых суғ,
Син аны хаҷан даа чахсы піл,
Салғағын тыңнап, халбин хоғ,
Ханча ла пар аймах ағастар
Төреен тілде прай адалчалар.
Че нинче ле пар аңнар, хустар
Ідөк тооза солалатчалар.

Іче сүдін сорбаан палалар,
Өкіс пас парып, күр өс полбас,
Постың тілін пілбеен улустар
Чон кибірін чир дее піл полбас.
Хырых чазымны алти пазып,
Төреен тіліме хомзынмадым.
Төреен тіліме көп тайаныл,
Пасха тіллернең мин таныстым.
Кізідең полар, аң-хустар даа,
Үннер алызып, танысчалар.
Аннаңар хас-хаңанға даа
Пос тілінең чир уйатпаңар.
Ікі хулахнаң тыңнааны
Саарсых хулахтаң артых полар.
Ікі аймах тілні пілгені
Чуртас пілерге оой полар.

ІКІ КИНЕК

Пүүрге хаптырған хулун осхас,
Ханға пурлуххан хырых пір чыл.
Чирдең частығып, час ағас,
Уғзалбин, чирзер түзе чоғыл.
Оолығ тістерін ырсайтып,
Сыр чылан чіли сойлапча,
Москваны адап, таптанып,
Фашист уйазынаң сыххан чаа.
Мин ол туста сағал өскелек
Чиит гвардейскай солдат полғам.
Ржев алтында пір өкерек
Дуб мині өлімнең ал халған.
Ыырңы тастаан гранатаны
Тохтатхан ол хатығ көксінең.
Арғыс чіли хуңахтап аны,
Алғыс пирчем пір-ікі сөснең.
– Тіріг айланзам чир-суума,
Тузаңны пір дее ундубаспын.
Чүс час ас парған ууңама
Синнеңер чоохтап пирербін.
Ыраххы Ағбан хазынаң

Хайди даа синзер килербін.
Пу чайғызын дуб арғызымнаң
Пазох тоғасхам ікінчізін.
Турчабыс ам піс, ікі кинек,
Сағысха киріп аар чылларны.
Ікібістің холыбыс сінек,
Хайди ундирбыс ирткен чааны?
Ханнығ палығ чазыл таа парза,
Сорыптары орнында халча.
Чалғыс ағас сынып таа парза,
Че чилегезі чирде халча.
Осколок түскен чирлерде
Наа хорбылар көр таапчам,
Оларны көріп, істімде
Оолғымнаңар сағынчам.
Піс көрген хорғыстығ чааны
Ам өскен төллер көрбезін!
Сіліг пістің чазыларны
Паза ыырчы типсебезін.

СӨМӨН КАДЫШЕВКЕ

Ханат сабынып, хара хустар
Хара чир үстүн көп харааннар.
Хыр көзееліг көк чазыларны
Хыр күргеннер чох олар көрбееннер.

Халых чон алғаан хыр хайчылар
Хара хустардаң пасха ниместер.
Хырых аймах тахпах-нымахтар
Хан тигірче чир ибірчелер.

Сыылап учуғып, ылачыннар
Сырғай ағасха одырганнар.
Сыны пөзік таглыг чирлерні
Сырғайы чох олар көрбееннер.

Сибер үнніг кирі хайчылар
Сыылап учуххан хусха төөйлер.
Сіліг кибіс осхас чирібісті
Сіліг тахпахха айландырчалар.

Ағарып турған ах тасхылларны
Ах хар пӧрік чох пілбинчебіс.
Ах хыр пас парған аарлығ хайҷыны
Ағабыс Сӧмӧн тіп адапчабыс.

Толғалып аххан кӧп суғларның
Тооза сайы-хумын кем санаан?
Тоғызон асхан Сӧмӧннің
Тооза тахпағын кем санаан?

РУБАИЛЕР

Поэтке

Чыллар иртчелер, пісті сағыбин,
Пастар хыралча, тасхылдаң халбин.
Прай пілісті, прай хынысты
Чуртастаң ал тур, сағалдаң сорбин.

Ырыс

Ырыс – ол, минің сағызымда,
Чахайахха тӧӧй, чол хазында,
Тузында хайбин, унада пазып,
Кӧні иртчебіс чалбах чазыда.

Пала тілі

Прай нимедең тадылығ поладыр
Пастап ла иркедең сыххан сӧстер.
Хайди даа пала топыр чоохтанза,
Хатығ даа хулахтар аны истедірлер.

Чӱрегім

Часхы чидібісті, чӱрегім:
Тайғаа тартылча прай кӧңнім.
Чӱс тее часхыны удурлап сыдир,
Чир дее кирібес минің чӱрегім!

* * *

Хардаң хайылып, аххан суғлар
Күннің сылтаанда хайнасчалар.

Таныс хоостыра алған тоғыстың,
Часхы суғ чіли, орны ла халар.

* * *

Ырахтын көрзең, прай даа тағлар
Оймах-соң чох пір поладырлар.
Кізіні, тізең, тастынаң көріп,
Читпес хылығын сизін полбассар.

* * *

Хомай атығчаа хайда даа
Аң орта полбас хачан даа,
Кічіг писательге сах ідөк
Критик пыролығ, айастығ даа.

* * *

Өрчіде төреен харах чазы
Хыралдырбинча кізі сазын.
Час читпеенде, кирібес ӱчӱн,
Кӱн сай төгілзін харах чазы.

* * *

Саңай даа мағаа хынминчатсаң,
Харахнаң даа хуҷахтаан ползаң,
Миннең ырыстығ чир ӱстӱнде
Пір дее кізі таппасчыхсың.

* * *

Хыныс көргелек час читтер
Часхы кӱннең пасха ниместер,
Пірде көгліг алай ба мөгіс,
Пір син хачан даа чөрбестер.

* * *

Мин Хакасиям істінче көп чөрчем,
Чахсы сарыннар аннаңар көп пілчем.
Хайдар даа парзам, нанчыларым көп,
Оларнаң хада пір дее эрінминчем.

* * *

Адам-іҷемнің ирке омазын
Чӳреем тірігде ундубаспын.
Öскен-тӧреен сіліг чирімні
Пасха чир-суға орнаспаспын!

* * *

Сынап син чуртасха хынчатсаң,
Нанҷы табарға сағынчатсаң,
Полар-полбас хырыс-табысха
Ноға кӳзіңні хоратчазың?

* * *

Саңай даа чӳзің соғын ползын,
Істіңде оолығ чылан чатпазын.
Ир кізінің істінде, тіпчелер,
Изерліг ікі ат хости ойлазын.

* * *

Часхы тайғаны чахайахтар чазирлар,
Ырыстығ чуртты істеніс пиктир.
Пір хати пирілген сіліг чуртасты,
Арағаа патырбин, тузалығ иртір.

* * *

Хайди суғның салғахтары
Хада инчелер талайзар,
Сах ідӧк, чоннаң чарылбин,
Хада ползыннар стихтар.